

Евгенія Карпіловська

Інститут української мови НАН України

Шкала еквівалентності термінів-кореферентів в інформаційно-пошуковій системі iSybislaw

З'ясування міри еквівалентності змісту лінгвістичних термінів-кореферентів у слов'янських мовах – одна з важливих проблем створення мови ключових слів для роботи з Базою світового славистичного мовознавства iSybislaw. Необхідність встановлення повної (=тотожність) й неповної еквівалентності термінів у різних її проявах спричинює 1) багатомовність джерел цієї бази, а отже, й 2) наявність національних термінологічних модулів у складі її інформаційно-пошукової мови.

Терміни найповніше експлікують зміст (проблематику, концептуальні й методологічні засади) опрацьовуваних мовознавчих документів, тому вони й становлять основу списку ключових слів. Кореперентами іменуємо терміни, що мають те саме позначуване (signifié) – мовознавче поняття. Запропоновано шкалу еквівалентності змісту таких термінів для потреб упорядкування мови ключових слів системи iSybislaw. Таку шкалу можна використати для визначення як дескрипторів-гіперонімів, так і конкретних ключових слів-гіпонімів в опціях системи iSybislaw «Класифікація» та «Ключові слова». Врахування незбігів змісту термінів-кореферентів уможливить зменшення втрат інформації під час пошуку в системі, а також відкриє додаткові аспекти змісту термінів для розширення можливостей такого пошуку в різномовних джерелах бази.

Граничні точки шкали еквівалентності змісту термінів становлять 1) повний збіг змісту (=тотожність) (укр. дієслово, рос. глагол, пол. czasownik) і 2) відсутність відповідників терміна в інших мовах (для авторських термінів на зразок рос. квазіграммема (І.О.Мельчук) або укр. ексформа, інформа (А.О.Білецький)). Між ними на шкалі розташовані терміни, зміст яких збігається більшою чи меншою мірою. Наприклад, український термін словотвір має значення «дисципліна», «сукупність похідних одиниць системи мови» і в джерелах 20-30-х рр. ХХ ст. – «похідне слово». Його кореференти рос. словообразование і пол. słowotwórstwo не мають останнього значення, проте здатні позначати «процес творення слів», в українській лінгвістичній термінології означений окремим терміном словотворення.

Для з'ясування обсягу еквівалентності термінів-кореферентів важливе зіставлення не тільки окремих позначень, а й груп тематично пов'язаних термінів, що унаслідок окремих аспектів певного поняття (аспектні синоніми). Такими є пол. derywacja paradygmatyczna, derywacja zerowa, укр. безафіксне словотворення, нульафіксація, флексійний спосіб словотворення, рос. безаффиксное словообразование, флексийный (флексивный) способ словообразования, флексация, нулевая аффиксация, білорус. нульсуфіксальнае словаўтварэнне. Зіставлення таких міжмовних груп термінів-

корелативів дає змогу виявити спектр аспектів певного поняття, які означено в тій чи тій мові, окреслити специфіку вербалізації певного лінгвістичного поняття в окремих мовах і національних мовознавчих традиціях. Врахування спільного поняття уможлиблює й виявлення місця в таких групах національно самобутніх термінів на взір укр. «ковані слова» в класі еквівалентних термінів укр. словотворчість, авторський неологізм, рос. словотворчество, авторские слова.